
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2013 (год. XXII), ISSN 2367-8585

ЕТЮДИ ЗА ЛИТЕРАТУРАТА ОТ НИСКИТЕ ЗЕМИ

Багрелия Борисова. Познатата непозната. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, 2013.

В своите изследвания в областта на нидерландскоезичната литература Борисова се насочва към теоретични аспекти на прозата и поезията и разработва тяхната специфика в компаративния контекст на други западноевропейски литератури. Сред впечатляващия брой публикации на тази авторка в областта на дидактиката на чужди езици и странознанието, на интеркултурната комуникация, на литературата, литературознанието и литературната критика, както и на преводознанието, книгата „Непознатата позната“ (2013) заема особено място. Подробните статии за нидерландскоезичната литература във Фландрия и Холандия разкриват слабо познатата за българската аудитория нидерландскоезична литература и литературна критика. Първите две изследвания очертават и коментират най-съществените характеристики на съвременната нидерландскоезична критика и културология, а последващите интерпретират подбрани нидерландскоезични текстове.

В едно много добро въведение, което Борисова е нарекла „Вместо предговор“, тя най-напред разяснява на българските читатели понятието „нидерландски“ в исторически, географски и езиков план: как Ниските земи в миналото се разделят на двете нидерландскоезични области, каквито ги познаваме днес – Нидерландия (често наричана „Холандия“) и северната част на Белгия (Фландрия) като културно автономна област. В книгата се подчертава, че въпреки

дребните различия, най-често от лексикално естество, не може да става дума за два различни езика и че „фламандските“ автори пишат не на „фламандски“, а на „нидерландски“. Затова следва да се говори и за една обща нидерландскоезична литература. Борисова изтъква стойността на тази литература, като посочва, че има писатели, преведени на няколко езика, а произведенията на Хари Мюлиш, Цес Нотебом (и двамата от Холандия) и Хуго Клаус (от Белгия) дори са преведени на всички европейски езици. Нещо повече, в Германия някои преводи са публикувани едновременно с нидерландскоезичните оригинали.

Борисова е автор с високо съзнание за културологичните и преводаческите проблеми. Тя изхожда от социокултурните различия, влияещи на употребата на езика и пораждащи комуникационни проблеми в определени ситуации, за да очертае „автопортрета на литературата“. Мултиетническите и мултирелигиозни общества в днешните северноевропейски страни поставят въпроса не само за социалните общности, за колективните и индивидуални идентичности, но и за промените в езика, в разрастващата се полисемия и полифункционалност на различни нива и от различни гледни точки. Анализът на естетическите процеси при сътворяването и рецепцията на литературните произведения извежда принципните постановки относно съвременната литература на нидерландски език, които ще служат като изходна база за последващите конкретни разработки на избраните литературни явления.

Нидерландскоезичната критика обикновено се ограничава до една обща оценка и кратко представяне на отделните произведения, за да очертае мястото на авторите в общия литературен процес. Детайлен текстови анализ почти не се практикува. У Борисова повечето студии са посветени на по няколко текста от един автор, като богатият им семантичен потенциал се разкрива с различни методи – структурален, рецептивно-естетически, продуктивно-естетически и функционален. Така се дава възможност за множество интерпретационни варианти, заложи в избора на лексика с привидно нулева експресивност.

Няма друг автор на толкова литературоведски публикации върху Ана Енквист, с подчертаване на толкова много възможности за текстови анализ, като Багрелия Борисова. „Символика на четирите елемента“ и „хоризонтални и вертикални в локалните и темпорални измерения“ задават параметрите на интригуващия и компетентен анализ на пейзажната лирика на тази известна поетеса. Борисова изследва провокативни интерпретации на вече познати мотиви, илюстрира сложната и многозначна образност на метафорите, разглежда как се разширява и обогатява семантичната структура на езиковите сигнификанти и доколко това провокира интерпретативния капацитет на реципиента. Нейните разработки върху Кристин Хемерхтс, Ервин Мортир, Рютхер Копланд, Ева Херлах, Стефан Хертманс, А.Ф.Т. ван дер Хейден, Люк Хрюве, Воне ван дер Меер и Ремко Камперт са първите изследвания в България, представящи „многоаспектната система на фикцията като естествен биотоп в поезията“. Тук проличават добрите познания на изследователката относно цялостния културен контекст на разглежданите автори, което от своя страна ѝ позволява да разчете правилно редица преки или косвени цитати, алюзии, асоциативни сравнения и под.

Често става дума за комплексни художествени системи, в които от реципиента се очаква да намери закодирания път към смисловия потенциал подобно на сложните ходове в един лабиринт. Познанията върху немска литература и интердисциплинарният подход позволяват на Борисова да забележи тенденциите, надхвърлящи рамките на националната литература и гарантиращи мястото на нидерландскоезичните автори в контекста на европейската и световната литератури. Символизмът и алегорезата, паметта и споменът, заблудата и истината, както и съзнанието за преходността на нещата от живота са онези актуални тематични ядра в модерната литература, които служат като отправни точки за конкретните наблюдения над изследваните автори, а и като фокуси, в които се събират нидерландската и другите европейски литературни традиции.

След като са обяснени специфичните промени на естетическите вкусове през 50-те години на миналия век и преходът от следвоенното светоусещане към естетиката на експеримента и интереса към субективността на творческия акт, особено внимание е отделено

на най-новите тенденции в съвременната литература на превала между двете столетия. Показано е защо поезията излиза на подиума, как динамиката в социокултурен план влияе върху преориентирането на автори, оказали се между изпитаните, но не толкова привлекателни за читателската аудитория поетически позиции, от една страна, и атаката на младите, търсещи своята ниша в спектъра на поетическото многообразие таланти, от друга страна.

Борисова е първият автор на сравнителни изследвания върху поезията на Стефан Хертманс и Ева Херлах, върху Копланд, Камперт и Нотебом. Също така за първи път на български език се проучват и коментират някои от най-характерните явления на нидерландско-езичната литература: групата на 50-те (поети от 50-те години на XX век), движението КОБРА, подиумната поезия в края на XX и началото на XXI век. Борисова предлага прочит на съвсем нови романи, които досега не са изследвани и дискутирани достатъчно, като напр. „Охранителят“ на Петер Терин. Силно изразеният усет към взаимопроникването между историческия дискурс и философския анализ в нидерландската литература на краевековието придават на изложението пространственост и прегледност.

Приносните моменти в изследванията на Багрелия Борисова са станали възможни не само благодарение на широката ѝ обща литературоведска култура, но и въз основа на дългогодишната ѝ преводаческа дейност. Тя е автор на четиринайсет тома преводи от нидерландски на български език, издавани през периода между 1995 и 2013 година, както и участва в две съставителства за специалните броеве на сп. „Пламък“, представящи на българската читателска публика особеностите на нидерландскоезичната литература. Така щастливото стечение на обстоятелствата – единението между преподавателската дейност в университета, практическата филологическа работа над текста и интерпретаторските умения – гарантира на най-новата книга на Багрелия Борисова убедителност и въздействена сила.

Йозеф Вилмотс